

تأثیر طراحی محیطی بر احساس امنیت زنان

تأثیر طراحی محیطی بر احساس امنیت زنان

مطالعه موردی: نشیمن خانه‌های دانشجویی دانشگاه مازندران

سیده مهسا باقری^۱ و عباسعلی شاهرودی^۲

۱. دانشجوی دکتری معماری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر تهران. نویسنده مسئول: Mahsa.bagheri_1989@yahoo.com

۲. استادیار و عضو هیئت علمی گروه معماری دانشگاه مازندران، بابلسر. aashahroudi@gmail.com

چکیده

زمینه و هدف: زنان از آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه در مسائل امنیتی هستند و دانشجویان زن به دلیل دوری از خانه و خانواده، احساس عدم امنیت را بیشتر از دیگران تجربه می‌کنند. طراحی محیطی از جمله مسائلی است که می‌تواند در القای احساس امنیت به زنان تأثیرگذار باشد. این پژوهش با هدف بررسی نقش طراحی فضای داخلی بر احساس امنیت زنان انجام پذیرفته است و تأثیر طراحی نشیمن خانه‌های دانشجویی دانشگاه مازندران را بر احساس امنیت زنان بررسی می‌کند.

روش: پژوهش حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی به همراه مطالعات کتابخانه‌ای، از نظر روش، پیمایشی و از نظر هدف، از نوع تحقیقات کاربردی است. نمونه پژوهش شامل ۵۰ نفر از دانشجویان زن خوابگاه دانشگاه مازندران است که با نمایش ۱۰ تصویر از نشیمن خوابگاه دانشجویی و توزیع پرسشنامه افتراق معنایی (S) با مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت، میزان انتقال احساس امنیت به آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها: بین ویژگی‌های فیزیکی فضای نشیمن خانه‌های دانشجویی و احساس امنیت زنان رابطه معناداری وجود داشت؛ به طوری که ویژگی‌هایی نظیر بازشوهای بزرگ و زیاد، سقف صاف نشیمن، کف پارکت یا سرامیک، بزرگی نشیمن، محصور نبودن نشیمن، استفاده از رنگ‌های گرم، وجود ستون در فضا و عناصر دکوراتیو زیاد در فضا موجب کاهش احساس امنیت در زنان مورد پژوهش شد. در مقابل، ویژگی‌هایی چون بازشوهای کم و کوچک، سقف شیب‌دار، کوچکی نشیمن، استفاده از رنگ‌های سرد و خنثی و عناصر دکوراتیو کم در فضا موجب افزایش احساس امنیت در نمونه مورد مطالعه گشته است.

نتیجه‌گیری: طراحی مناسب فضای داخلی نشیمن دانشجویی موجب افزایش احساس امنیت در دانشجویان زن می‌شود. الگوهایی فیزیکی نظیر مصالح طبیعی، بازشوهای کم و کوچک و کوچکی نشیمن به دلیل داشتن ارتباط مثبت و معنی‌دار با احساس امنیت برای افزایش احساس امنیت زنان در خانه‌های دانشجویی پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت، خانه‌های دانشجویی، زن، نشیمن، فضای داخلی.

◀ **استناد (به شیوه APA ویرایش ۶):** باقری، سیده‌مهسا؛ شاهرودی، عباسعلی (پاییز و زمستان ۱۳۹۶). تأثیر طراحی محیطی بر احساس امنیت زنان: مطالعه موردی: نشیمن خانه‌های دانشجویی دانشگاه مازندران. *دوفصلنامه پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده*، ۵ (۲)، ۲۲۱-۲۳۴.

مقدمه

«نیاز به امنیت، همواره از بنیادی‌ترین نیازهای انسان در جامعه بشری به شمار می‌رود. مبحث امنیت از نظر روان‌شناسی به‌خصوص در بهداشت روانی و در آسیب‌شناسی روانی اهمیت بسیار دارد. آرامش، رشد، شکوفایی انسان، بروز همه استعدادها و خلاقیت‌ها و رسیدن به همه کمالات انسانی در سایه امنیت به دست می‌آید» (قرایی، راد جهانبانی و رشیدپور، ۱۳۸۹، ص ۱۸). امنیت مهم‌ترین نیاز از نظر روحی است که به عنوان مهم‌ترین هدف زندگی و جوهر سلامت روانی فرد تلقی می‌شود. یکی از شاخصه‌های مهم کیفیت در شهرها امنیت است. از این رو، لیتون آن را نخستین نیاز انسان در مدل پیشنهادی خود معرفی کرده است. در مدلی دیگر، آبراهام مازلو نیازهای امنیتی را بعد از نیازهای زیستی، از مهم‌ترین نیازهای انسانی و بعد از نیازهای فیزیولوژیک انسان معرفی کرده است (خضیری عفرای، مظهری و مکی نیری، ۱۳۹۴، ص ۷۰).

جین جکوبز^۱ نظریه‌پرداز آمریکایی در دهه ۶۰ میلادی با کتاب «مرگ و زندگی شهرهای آمریکایی» به عنوان اولین نظریه‌پرداز در حوزه امنیت معرفی می‌شود. او در کتاب خود به مسائلی همچون نیاز به فضاهای امن و غیره می‌پردازد. جکوبز بیان می‌کند آرامش فضای شهری، ابتدا به وسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود. از دیگر نظریه‌پردازان می‌توان از اسکلامو آنجل^۲ که همواره تأکید بر اهمیت محیط کالبدی برای پیشگیری از جرم داشت.

اسکار نیومن^۳ در سال ۱۹۷۳ با کتاب خود با عنوان «فضای قابل دفاع»، اعلام می‌دارد برای خلق فضاهای قابل دفاع باید هر فضایی متولی داشته باشد. نیومن معتقد است که با استفاده از سازوکارهای نمادین شکل دادن عرضه‌های تعریف شده، می‌توان یک محیط را تحت کنترل استفاده‌کنندگان قرار داد (منعم و ضرابیان، ۱۳۹۱، ص ۳).

امنیت یکی از مولدهای اصلی کیفیت محیط و آرامش کاربران آن است. اگر در فضایی تمامی اصول طراحانه رعایت شده باشد، اما به لحاظ امنیت شرایط مناسبی نداشته باشد، برای کاربران مورد قبول نخواهد بود. در حقیقت، طراحی محیطی باید به نحوی باشد که نیازهای مخاطبان به احساس امنیت پاسخ داده شود. نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی که به نظرات نیومن بسیار نزدیک است، احساس امنیت محیط را به وسیله افزایش امنیت و کاهش رفتارهای مجرمانه افزایش می‌دهد. سی پی تی ای^۴ دی (مؤسسه پیشگیری از جرم) بر روی زمینه‌های محیطی که کاهش یا افزایش امنیت را در پی دارد مطالعه می‌کند. هیلبر از رویکرد فوق

1. Jane Jacobs
2. Schomo angel
3. Oscar Newman
4. CPTED

انتقاد می‌کند و بیان می‌دارد حضور افراد در محیط احساس امنیت را ارتقاء می‌دهد (منعم و ضرابیان، ۱۳۹۱، ص ۴). جدول ۱ خلاصه‌ای از نظریه‌پردازان امنیت محیطی را با در نظر داشتن نظریه‌پردازانی که پیش از این ذکر شده است نشان می‌دهد.

جدول ۱. نظریه پردازان امنیت اجتماعی

نظریه	نظریه پرداز	
چشمان مراقب	جین جکوبز (۱۹۶۱)	۱
اهمیت محیط کالبدی برای پیشگیری از جرم	اسکلامو آنجل	۲
فضاهای بی‌دفاع	اسکار نیومن (۱۹۷۳)	۳
پیشگیری از جرم از طریق طراحی	CPTED (مؤسسه پیشگیری از جرم) (۱۹۷۳)	۴
مدیریت افراد و محیط	ران کلارک (۱۹۷۶)	۵
تئوری ترکیب فضا	بیل هیلر (۱۹۸۰)	۶
معماری عامل تعیین‌کننده هر رفتار	آلیس کلمن (۱۹۸۵)	۷
تعاملات اجتماعی	وایت (۱۹۸۸)	۸
ارتقاء رفتارهای جمعی	محمود توسلی (۲۰۰۶)	۹

از طرفی، کارشناسان اعتقاد دارند احساس فقدان امنیت در زنان بیش از مردان و در کودکان و سالخورده‌گان بیش از جوانان است. لذا توجه به انگیزش احساس امنیت در زنان اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند که این پژوهش سعی دارد این مسئله را مدنظر قرار دهد.

از جمله پژوهش‌های انجام پذیرفته در زمینه طراحی محیطی و احساس امنیت می‌توان به پروژه تورتو اشاره کرد. «در پروژه دلبیوال.اس.ای^۱ که درباره طراحی فضاهای شهری برای امنیت زنان در شهر تورتو در سال ۱۹۹۱ انجام گرفت، از روش برنامه‌ریزی و طراحی حساس^۲ برای ایجاد حس امنیت در زنان استفاده شد. در این برنامه، دو راهبرد عمده را برای ایجاد شهر امن‌تر برای زنان مطرح کردند: اول ایجاد خط‌مشی‌هایی برای ایجاد فضاهای باز امن شهری و دوم آماده کردن مسئولان شهر برای اینکه به گزینه‌ها از دور نگاه کنند» (ضابطیان، بمانیان و رفیعیان، ۱۳۸۹، ص ۱۲۴).

در پژوهشی با عنوان «بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری مؤثر در ارتقای امنیت و با استفاده از زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی» بیان شده که هر چه میزان تردد زنان بیشتر بوده است، میزان احساس امنیت بیشتری داشته‌اند. همچنین، مشخص شد با افزایش میزان خوانایی و آشنایی فضا، ارتقای شهرت فضاها،

1. W.L.S.E

2. Sensitive design and planning

نظارت بر فضا، دسترسی به امداد، ارتقای حیات شبانه و کارایی حمل‌ونقل عمومی میزان احساس امنیت درک شده از فضا افزایش می‌یابد (الیاس‌زاده مقدم و ضابطیان، ۱۳۸۹، ص ۴۳).

بررسی احساس امنیت زنان در مناطق مختلف شهری با نمونه موردی مناطق ۵ و ۳۱ شهر اصفهان که توسط محمدی و مردای انجام پذیرفته است، سنجش امنیت اجتماعی زنان را در سه بعد اجتماعی، کالبدی و امنیت مورد بررسی قرار می‌دهد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد بین شاخص‌های اجتماعی و کالبدی و امنیت رابطه مستقیمی وجود دارد؛ یعنی هر چه این شاخص‌ها در سطح بالاتری باشند، امنیت افزایش پیدا می‌کند (محمدی و مردای، ۱۳۹۲، ص ۱۵۵). پژوهش سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چندبعدی و میان‌رشته‌ای در شهر مشهد که توسط احمدی و اسمعیلی (۱۳۸۹) انجام پذیرفته است نشان می‌دهد که میزان احساس امنیت اجتماعی زنان شهر مشهد در حد متوسط به پایین است و از طریق بررسی حاصل از پرسشنامه‌های تکمیل شده از طریق زنان این شهر، اولویت‌های آن‌ها را برای افزایش احساس امنیت برمی‌شمرد که از جمله آن‌ها می‌توان به استفاده از وسایل ارتباط جمعی، نگرش به حجاب، طراحی مناسب محیط شهری و غیره اشاره کرد (احمدی و اسمعیلی، ۱۳۸۹، ص ۱۶۹).

بعد روان‌شناختی طراحی خانه‌های دانشجویی نیز از جمله مواردی است که در پژوهش‌هایی همچون طراحی خوابگاه‌های جدید بر اساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روانشناسی محیطی که توسط بهبهانی و دیگران (۱۳۹۰) انجام پذیرفته است، دیده می‌شود و در آن به بررسی ترجیحات دانشجویان خوابگاهی در مورد انواع خوابگاه‌ها و شرایط محیطی آن‌ها از دو نقطه نظر معماری و روانشناسی محیطی پرداخته است (بهبهانی، علی‌آبادی، سامانی و پورنادری، ۱۳۹۰، ص ۵۹).

خواجه‌نوری و کاوه (۱۳۹۲) در مطالعه رابطه بین مصرف رسانه‌ای و احساس امنیت اجتماعی در شهر سنجند به این نتیجه رسیدند که ۳۶/۶ درصد از زنان از بین ۳۸۲ زن انتخابی احساس امنیت پایینی می‌کنند. ۵۰/۴ درصد از زنان دارای احساس امنیت متوسط بودند و ۱۲/۹ درصد از زنان دارای احساس امنیت بالا بودند. آن‌ها استفاده از تلویزیون و رادیوی داخلی را دارای بیشترین تأثیر در ایجاد عدم امنیت آن‌ها داشته است (خواجه‌نوری و کاوه، ۱۳۹۲، ص ۵۳).

پژوهش شربتیان (۱۳۹۳) به سنجش ابعاد اجتماعی و روانی احساس امنیت زنان کلانشهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میزان احساس امنیت زنان شهر مشهد در حد متوسط به پایین است. زنان در این شهر مهم‌ترین راهکارهای ایجاد امنیت برای خود را به ترتیب رعایت پوشش و آرایش مناسب، فرهنگ‌سازی، برخورد جدی پلیس با عوامل ناامنی زنان، وضع قوانین جدی و شدید برای مزاحمان، افزایش آگاهی زنان، افزایش گشت انتظامی، وسایل نقلیه ویژه زنان، روابط خانوادگی مسالمت‌آمیز، رفتار مناسب پلیس با زنان و درنهایت، روشنایی معابر نام برده‌اند (شربتیان، ۱۳۹۳، ص ۷۹).

رابطه بین میزان پابندی به ارزش‌های دینی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر دیواندره، پژوهشی است که توسط بابایی و حسینی (۱۳۹۳) انجام پذیرفته است. جامعه آماری تحقیق ۹۲۵ نفر بوده‌اند که پابندی به ارزش‌های دینی به عنوان متغیر مستقل در پنج بعد فکری، اعتقادی، مناسکی، تجربی و پیامدی و احساس امنیت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته در ابعاد جنسیتی، فکری، اقتصادی و فرهنگی مورد سنجش قرار گرفته است. یافته‌های این تحقیق نشان داد بین میزان پابندی به ارزش‌های دینی و ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی دانشجویان (احساس امنیت جنسیتی، احساس امنیت فکری، احساس امنیت اقتصادی و احساس امنیت فرهنگی) رابطه معناداری وجود دارد (بابایی و حسینی، ۱۳۹۳، ص ۱). نتیجه پژوهش فضا سازی پارک‌های شهر تهران و تأثیر آن بر احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: پارک‌های لویزان و پلیس) توسط تقوایی و حقیقت (۱۳۹۳)، وجود رابطه مثبت معنی‌دار بین زیباسازی فضای پارک‌های شهری و افزایش احساس امنیت در بین مراجعه‌کنندگان به پارک‌ها است. پژوهش بیان می‌کند زیباسازی فضای پارک باعث کاهش بروز جرائم می‌شود و به دنبال کاهش جرائم، افزایش احساس امنیت برای شهروندان رقم می‌خورد (تقوایی و حقیقت، ۱۳۹۴، ص ۱۶۱).

پژوهش یحیی‌زاده و خدری (۱۳۹۴) که به بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار در شهرستان مریوان می‌پردازد بیان می‌کند که بین گرایش به مشارکت در تأمین امنیت و تلقی عملکرد پلیس با امنیت اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد و بین احساس محرومیت نسبی زنان سرپرست خانوار در شهرستان مریوان و احساس امنیت اجتماعی رابطه معکوسی وجود داشته است (یحیی‌زاده و خدری، ۱۳۹۴، ص ۱۵۱).

صنعت خواه در پژوهش بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت زنان در شهر تهران انجام شده است، بیان می‌دارد در وضعیت کنونی اعتماد عمومی زنان در شهر تهران وضعیت مطلوبی نیست و همچنین وضعیت اعتماد نهادی نیز در این شهر در سطح متوسط است و این در حالی است که اعتماد نقش مهمی را در احساس امنیت زنان ایفا می‌کند (صنعت خواه، ۱۳۹۴، ص ۱۴۵).

جعفری مهرآبادی و سجودی، وضعیت امنیت زنان در فضاهای شهری را با نمونه موردی پل‌های عابر پیاده در شهر رشت مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است احساس ناامنی درک شده توسط زنان در پل عابر پیاده در شهر رشت بیشتر از حد متوسط بوده است و همچنین مهم‌ترین عامل احساس ناامنی و ترس زنان از حضور در پل عابر پیاده شهر رشت، تاریکی پل‌ها در شب و نصب نبودن روشنایی کافی در پل عابر بوده است (جعفری مهرآبادی و سجودی، ۱۳۹۴، ص ۶۱).

از جمله پژوهش‌های دیگر در زمینه احساس امنیت زنان می‌توان به پژوهش تحلیلی بر فضاهای گردشگری شهری در شهرهای جدید با رویکرد احساس امنیت زنان که توسط گودرزی و همکاران انجام پذیرفته است اشاره

کرد. هدف این پژوهش، تحلیل فضاهای گردشگری شهری با رویکرد احساس امنیت زنان در شهر جدید بهارستان بوده است که نتایج آن حاکی از عدم احساس امنیت زنان در این شهر بوده است. نتایج این پژوهش همچنین نشان داد بین میانگین احساس امنیت زنان در فضاهای گردشگری شهری بهارستان بر اساس سابقه سکونت در شهر، تحصیلات و وضعیت تأهل، تفاوت معناداری وجود دارد (گودرزی، ملایی و عبداللهی، ۱۳۹۵، ص ۹۷).

قشر دانشجوی مهم‌ترین گروه در یک کشور در شکل دادن آینده آن محسوب می‌شود. برآورده ساختن نیاز به احساس امنیت برای دانشجویان زنی که دوری از محیط خانه و خانواده و احساس ناامنی و عدم حمایت خانواده را به طور ناگهانی در این برهه زمانی تجربه می‌کنند، دارای اهمیت بسیار زیادی است. این مهم، نه تنها موجبات آرامش خاطر آن‌ها را فراهم می‌کند، بلکه زمینه‌ای خواهد بود تا بتوانند رویه آموختن را به بهترین شکل ممکن به انجام برسانند.

همان‌طور که از پژوهش‌های بیان شده پیداست، طراحی محیطی فضاها دارای ویژگی‌هایی است که می‌تواند این مهم را محقق ساخته و در انتقال احساس امنیت به زنان مؤثر باشد. از جمله این فضاها می‌توان به فضای جمعی خانه اشاره کرد که قسمتی از گفتگو، تعامل و ایجاد ارتباط عاطفی بین ساکنان خانه در آن رقم می‌خورد. این چنین فضاهای جمعی در خانه‌های دانشجویی نیز وجود دارد؛ اما به نظر می‌رسد به دلیل کم‌توجهی به نیازهای روانی دانشجویان زن ساکن در این فضاها همانند نیاز به احساس امنیت، این امکان برای آن‌ها محقق نشده است.

هدف از پژوهش حاضر، بررسی احساس امنیت زنان در فضای داخلی نشیمن خانه و یافتن الگوهای فیزیکی این فضا که در دانشجویان احساس امنیت ایجاد می‌کند بوده است تا بتوان از این الگوهای فیزیکی در فضای داخلی نشیمن خانه‌های دانشجویی برای دانشجویان زن استفاده کرد تا از اثرات سوء احساس عدم امنیت به دلیل زندگی به دور از خانه و خانواده در آن‌ها کاسته شود.

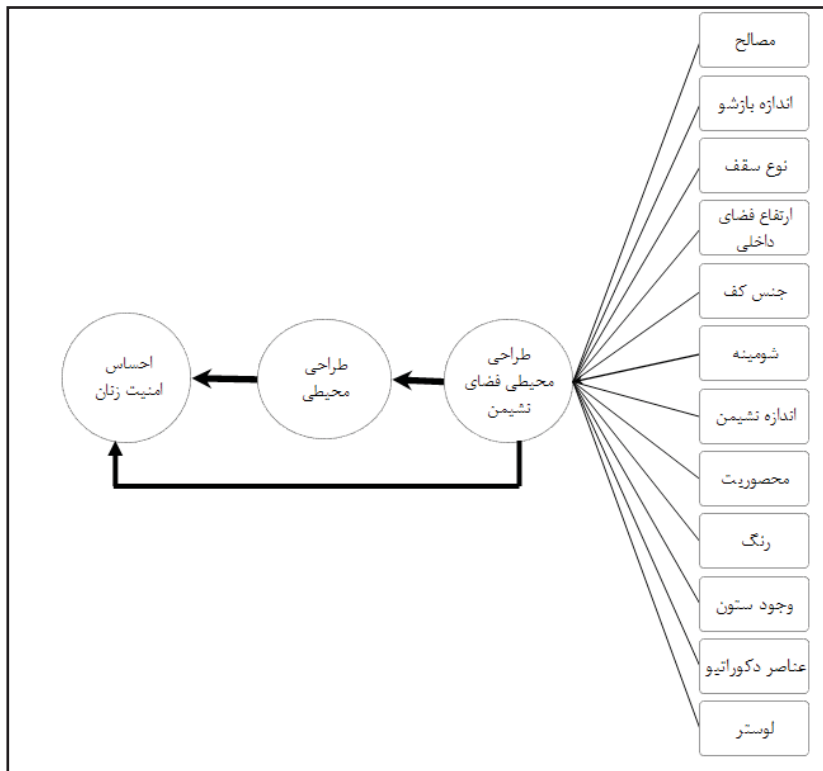
با توجه به مطالب ذکر شده، سؤال پژوهش این است که طراحی نشیمن خانه‌های دانشجویی دانشگاه مازندران با احساس امنیت آن‌ها چه رابطه‌ای دارد؟ همچنین، این جمله به عنوان فرضیه اصلی پژوهش در نظر گرفته شد: «طراحی فضای نشیمن دانشجویی بر احساس امنیت زنان تأثیر دارد».

در واقع، این پژوهش به سنجش میزان احساس امنیت زنان نسبت به نشیمن خانه‌های دانشجویی می‌پردازد و در ادامه، راهکارهایی را جهت بهبود احساس امنیت آن‌ها در فضای نشیمن خانه‌های دانشجویی دانشگاه مازندران ارائه می‌کند.

هر فضای داخلی دارای ویژگی‌هایی است که می‌تواند در انتقال احساسات از جمله حس امنیت مؤثر باشد. از بین پارامترهای موجود به عنوان عوامل تأثیرگذار در طراحی فضای نشیمن خانه دانشجویی، پارامترهای زیر به عنوان مؤثرترین پارامترهای موجود برای طراحی داخلی این فضا انتخاب شد: مصالح مورد استفاده،

اندازه بازوهای فضا، نوع سقف، ارتفاع فضای داخلی، جنس کف، وجود یا عدم وجود شومینه، اندازه نشیمن، محصوریت نشیمن، رنگ‌های مورد استفاده، وجود ستون و عناصر دکوراتیو و وجود لوستر برای تأمین نور مصنوعی.

با توجه به پارامترهای در نظر گرفته شده به عنوان متغیر مستقل برای طراحی نشیمن و تبیین رابطه آن‌ها با متغیر وابسته الگوی تحلیلی در نمودار ۱ برای این پژوهش ارائه شد.

نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی به همراه مطالعات کتابخانه‌ای است که از نظر روش، به صورت پیمایشی است که در زمره تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. لذا برای این پژوهش ابزار سنجش، شیوه افتراق معنایی و پرسشنامه هفت‌بخشی^۱ است. شیوه افتراق معنایی از مقیاس‌های عددی مانند ۵ یا ۷ عدد متوالی یا پرسشنامه ۵ یا ۷ بخشی، برای ارزیابی میزان ارتباط عددی استفاده می‌کند.

1. 7-grade Semantic Differential

اوسگود و تاننباوم^۱ در سال ۱۹۶۹، روش افتراق معنایی اندازه‌گیری محتوای احساسی کلمات را توسعه دادند. در پرسشنامه پژوهش حاضر نیز دامنه نمرات مقیاس از ۱ (اصلاً) تا ۷ (خیلی زیاد) بوده است. همچنین، برای اطلاع از میزان اعتبار و پایایی داده‌های جمع‌آوری شده ابتدا ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. پرسشنامه پژوهش حاضر دارای اعتماد است؛ زیرا ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده آن ۰/۹۵۴ بوده است.

پژوهش با جمع‌آوری غالب ویژگی‌هایی که در طراحی یک فضای نشیمن می‌توان در نظر گرفت، آغاز شد که پیش از این به عنوان متغیرهای مؤثر در طراحی فضای داخلی به منظور افزایش احساس امنیت دانشجویان ذکر شد. با توجه به این ویژگی‌های فیزیکی، تصاویری انتخاب شد تا با استفاده از روش افتراق معنایی و از طریق پرسشنامه با شیوه افتراق معنایی (SD) با مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت به ارزیابی احساس امنیت دانشجویان زن ساکن خوابگاه سوئیتی نسیم کوثر دانشگاه مازندران اقدام شود. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان دختر ساکن خوابگاه سوئیتی نسیم کوثر دانشگاه مازندران که دارای نشیمن در این خوابگاه بوده‌اند در سال ۱۳۹۲ تشکیل می‌دهد. با توجه به جمعیت جامعه آماری که حدود ۵۸ نفر برآورد شدند، از طریق جدول مورگان، جمعیت نمونه آماری ۵۰ نفر تشخیص داده شد. این ۵۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

از میان تصاویر نشیمن جمع‌آوری شده بر اساس دارا بودن یا نبودن ویژگی‌های نام برده شده به عنوان متغیرهای پژوهش، ۱۰ تصویر به عنوان نماینده انتخاب شد. ویژگی‌های در نظر گرفته شده با توجه به متغیرهای پژوهش به قرار زیر است:

داشتن مصالح طبیعی، بزرگ یا کوچک بودن بازشو، شیب‌دار یا صاف بودن سقف، ارتفاع بلند یا کوتاه فضای داخلی، وجود شومینه، نوع فرش کف (سرامیک و پارکت یا فرش و موکت)، بزرگی یا کوچکی فضای نشیمن، محصور بودن یا نبودن اطراف نشیمن، رنگ‌های گرم یا سرد و خنثی، وجود ستون در فضای نشیمن، استفاده از لوستر برای تأمین نور مصنوعی و عناصر دکوراتیو کم یا زیاد داشتن. ۱۰ تصویر نماینده بر اساس دارا بودن اکثریت ویژگی‌های ذکر شده انتخاب شد. جدول ۲ تصاویر انتخابی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. ده تصویر انتخابی

1. Osgood and Tannenbaum

تصویر ۱۰

تصویر ۹

تصویر ۸

تصویر ۷

تصویر ۶

(مأخذ: نگارنده)

ده تصویر انتخاب شده با زاویه دید مشخص، فاصله برابر نسبت به نشیمن، کیفیت و اندازه برابر که همگی از نظر بازه زمانی در روشنایی روز و زمان یکسان عکس برداری شده بودند، در شرایطی یکسان به نمایش گذارده شد و از شرکت کنندگان خواسته شد تا به هر تصویر در زمینه انتقال احساس امنیت به آن‌ها امتیاز یک تا هفت (اصلاً تا خیلی زیاد) را بدهند. پرسشنامه برای نظرسنجی در رابطه با احساس امنیت زنان در ۱۰ تصویر منتخب در بین دانشجویان توزیع و اطلاعات در نرم افزار اس پی اس اس ۱۶^۱ وارد و با بررسی آن‌ها، الگوهای فیزیکی برای افزایش احساس امنیت زنان در فضای نشیمن در خانه‌های دانشجویی استخراج شد. برای تحلیل داده‌ها از شاخص‌ها و روش‌های آماری شامل میانگین، انحراف معیار^۲ و ضریب همبستگی کندال استفاده شد.

یافته‌ها

در ابتدا، داده‌ها با پیدا کردن میانگین (M) و انحراف معیار (Sd) برای احساس امنیت برای هر کدام از تصاویر نشیمن مورد بررسی قرار گرفت. طبق جدول ۳، انحراف معیار در بررسی احساس امنیت در تصاویر مختلف کمتر از ۲ است که نشانه نزدیکی احساسات شرکت کنندگان در واژه احساس امنیت به میانگین آن واژه و قابل قبول بودن توجه به میانگین در بررسی‌ها است. طبق جدول ۳، در تصویر دو، هفت و هشت، احساس امنیت زنان دارای میانگین بالاتری (بالاتر از ۵) است.

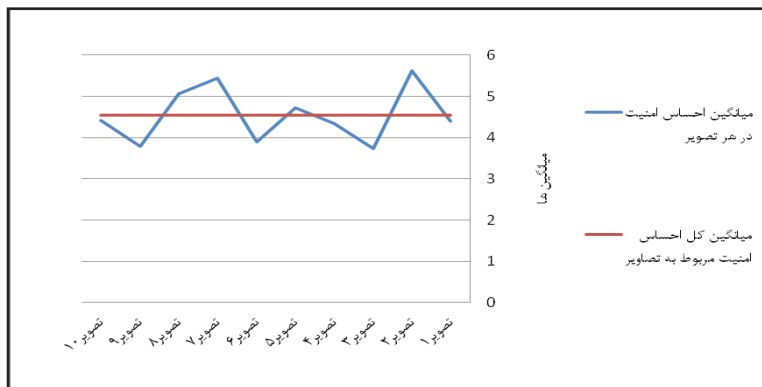
جدول ۳. میانگین و انحراف معیار برای واژه احساس امنیت در هر تصویر

متغیر	تصویر ۱	تصویر ۲	تصویر ۳	تصویر ۴	تصویر ۵	تصویر ۶	تصویر ۷	تصویر ۸	تصویر ۹	تصویر ۱۰
	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M	Sd - M
احساس امنیت	۴/۴۸-۱/۴۸	۵/۶۲-۱/۲۴	۳/۷۴-۱/۷۳	۴/۳۴-۱/۳۰	۴/۷۲-۱/۵۱	۳/۹۰-۱/۵۵	۵/۴۴-۱/۳۲	۵/۰۶-۱/۲۵	۳/۷۸-۱/۷۵	۴/۴۲-۱/۳۵

نمودار میانگین برای هر تصویر در کنار میانگین کل احساس امنیت در تمامی تصاویر در نمودار ۲ ترسیم شد تا امکان مقایسه بهتر تصاویر با یکدیگر و نسبت به میانگین کل فراهم شود. با توجه به نمودار ۲، می‌توان این را یافت که احساس امنیت زنان در تصاویر نشیمن دو، پنج، هفت و هشت دارای میانگینی بالاتر از میانگین کل احساس امنیت زنان در ده تصویر منتخب هستند.

1. spss 16

2. Standard Deviation

نمودار ۲. مقایسه میانگین احساس امنیت در هر تصویر نسبت به میانگین کل نشیمن‌ها به طور جداگانه

بدیهی است که مرتبه صفت احساس امنیت از طریق ارزش‌گذاری عددی که قبلاً برای آن صفت انجام شده است به عمل می‌آید. جدول ۴ ضریب همبستگی کندال برای ارزیابی ارتباط بین واژه احساس امنیت و ویژگی‌های فیزیکی را نشان می‌دهد که با توجه به جدول مقادیر صفر و یک تصاویر و اعمال آن در اس پی اس اس تهیه شده است.

جدول ۴. ضریب همبستگی کندال بین میانگین احساس امنیت و ویژگی‌های فیزیکی

ویژگی‌های فیزیکی	ضریب همبستگی با احساس امنیت	ویژگی‌های فیزیکی	ضریب همبستگی با احساس امنیت
مصلح طبیعی	۰/۴۷	بزرگی نشیمن	-۰/۵۴
بازشوهای بزرگ و زیاد	-۰/۳۰	کوچکی نشیمن	۰/۵۴
بازشوهای کم و کوچک	۰/۳۰	محصور بودن نشیمن	-۰/۰۸
سقف شیب‌دار	۰/۳۰	محصور نبودن نشیمن	-۰/۰۸
سقف صاف	-۰/۳۰	رنگ‌های گرم	-۰/۴۴
ارتفاع کم سقف	۰/۰۰	رنگ‌های سرد و خنثی	-۰/۴۴
ارتفاع زیاد سقف	۰/۰۰	وجود ستون در فضا	-۰/۲۲
شومینه	۰/۱۲	لواستر داشتن برای تأمین نور مصنوعی	۰/۰۰
کف پارکت یا سرامیک	-۰/۱۲	عناصر دکوراتیو زیاد	-۰/۴۴
کف موکت یا فرش‌های یابفی	۰/۱۲	عناصر دکوراتیو کم	۰/۴۴

با توجه به جدول ۴ می‌توان دریافت که:

الف) بازشوهای بزرگ و زیاد، سقف صاف نشیمن، کف پارکت یا سرامیک، بزرگی نشیمن، محصور نبودن نشیمن، استفاده از رنگ‌های گرم، وجود ستون در فضا و عناصر دکوراتیو زیاد در فضا دارای همبستگی منفی با احساس امنیت بوده و این بدان معنی است که وجود این پارامترهای فیزیکی در فضا یا افزایش آن‌ها موجب

کاهش احساس امنیت در زنان مورد پژوهش شده است.

(ب) ویژگی‌هایی چون بازشوهای بزرگ و زیاد، استفاده از سقف‌های صاف، بزرگی نشیمن، استفاده از رنگ‌های گرم و عناصر دکوراتیو زیاد در فضا دارای همبستگی کمتر یا مساوی با $0/30$ - بوده است که به معنی تأثیر بیشتر این پارامترها در افزایش احساس ناامنی در بین زنان مورد مطالعه بوده است.

(ج) بزرگی نشیمن بیشترین تأثیر را در افزایش احساس ناامنی داشته است.

(د) استفاده از مصالح طبیعی باعث افزایش احساس امنیت در زنان شده است.

(ه) بازشوهای کم و کوچک، سقف شیب‌دار، کوچکی نشیمن، استفاده از رنگ‌های سرد و خنثی و عناصر دکوراتیو کم در فضا دارای همبستگی بیشتر یا مساوی با $0/30$ + بوده است که به معنی تأثیر بیشتر این پارامترها در افزایش احساس امنیت در نمونه مورد مطالعه بوده است.

(و) کوچکی نشیمن، بیشترین تأثیر را در افزایش احساس امنیت زنان داشته است.

(ز) پارامترهایی چون ارتفاع کم یا زیاد سقف و لوستر داشتن برای تأمین نور مصنوعی در افزایش یا کاهش احساس امنیت بی‌تأثیر بوده است.

(ح) با توجه به نزدیک بودن همبستگی، ویژگی‌هایی چون محصور بودن یا نبودن نشیمن، کف پارکت یا سرامیک یا موکت یا فرش‌های الیافی، وجود شومینه در فضا و محصور نبودن یا نبودن نشیمن به عدد صفر، می‌توان تأثیر این پارامترها در افزایش یا کاهش میزان امنیت در زنان را نسبت به سایر ویژگی‌های فیزیکی کمتر دانست.

بحث و نتیجه گیری

پیچیدگی‌های موجود در جهت شناخت و گسترش احساس امنیت، بابتی را می‌گشاید تا از توان‌های بالقوه سایر رشته‌ها در این مسیر استفاده شود. از این جهت، طراحی محیطی می‌تواند راهگشا باشد. پژوهش حاضر سعی در استفاده از طراحی محیطی برای افزایش احساس امنیت زنان که از آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه محسوب می‌شوند داشته است.

مطالعات و نتایج این پژوهش، توجه به طراحی معماری را به عنوان روشی مؤثر برای افزایش احساسات امنیت زنان معرفی کرده است. از این رو، با آزمون‌های منطقی، عوامل فیزیکی ایجاد احساس امنیت و عدم امنیت در فضای جمعی خانه برای دانشجویان زن ساکن خوابگاه‌های سوئیتی دانشگاه مازندران را استخراج کرده است. تجزیه و تحلیل نمودارها و جداول میانگین برای هر تصویر و استفاده از جدول ضریب همبستگی کندال برای میانگین احساس امنیت و ویژگی‌های فیزیکی، به نتایجی عملی و الگوهایی برای طراحی فضای جمعی خانه‌های دانشجویی برای زنان منتهی شد. ویژگی‌های نهایی حاصل از بررسی‌های فوق به این قرار است: استفاده از مصالح طبیعی، بازشوهای کم و کوچک، سقف شیب‌دار، کف موکت یا فرش‌های الیافی،

کوچکی نشیمن، محصور بودن نشیمن، رنگ‌های سرد و خنثی و عناصر آرایشی کم داشتن. در این میان، ویژگی‌هایی چون استفاده از مصالح طبیعی، بازشوهای کم و کوچک، سقف شیب‌دار، کوچکی نشیمن، رنگ‌های سرد و خنثی و عناصر دکوراتیو کم داشتن دارای تأثیر بیشتری بر احساس امنیت زنان نسبت به ویژگی‌هایی چون کف موکت یا فرش‌های الیافی و محصور بودن نشیمن داشته است.

پیشنهادها: با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهادهای زیر جهت بهبود احساس امنیت زنان در نشیمن خانه‌های دانشجویی ارائه می‌شود:

- استفاده از مصالح طبیعی؛
 - بازشوهای کم و کوچک؛
 - سقف شیب‌دار؛
 - کوچکی نشیمن؛
 - استفاده از رنگ‌های سرد و خنثی؛
 - عناصر دکوراتیو کم؛
- همچنین، برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود که در حوزه روانشناسی احساس امنیت بر اساس ترجیحات دانشجویان، جهت بهینه شدن زندگی دانشجویان، پژوهش‌های بیشتری انجام گیرد.
- در ادامه، روند این پژوهش برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود که به مدل‌سازی و شبیه‌سازی واقعی فضاها، با هدف استخراج احساس امنیت کاربران در فضاها پرداخته شود.
- در این پژوهش، برداشت احساس افراد نسبت به واژه امنیت از طریق تنظیم پرسشنامه افتراق معنایی صورت گرفته است؛ در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود با استفاده از تکنیک‌های برداشت احساس در حوزه جسمانی، عکس‌العمل‌های قسمت‌های مختلف بدن انسان در مواجهه با یک محرک خارجی با استفاده از تجهیزات و دستگاه‌های مرتبط ثبت و اندازه‌گیری شوند. استفاده از سایر روش‌های بالینی موجود در علوم مانند استفاده از ضربان قلب، نوار قلب، فشارخون و غیره به عنوان روشی دقیق‌تر برای برداشت احساس نمونه آماری می‌تواند در پژوهش‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد.
- مطالعه عوامل مؤثر بر افزایش احساس امنیت زنان در سایر فضاهای داخلی و خارجی مانند اتاق خواب، راهروها، کوچه‌ها، پارک‌ها و غیره برای مطالعات بعدی پیشنهاد می‌شود.

منابع

منابع فارسی

- احمدی، یعقوب و اسمعیلی، عطا (تابستان ۱۳۸۹). سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چندبعدی و میان‌رشته‌ای در شهر مشهد. جامعه‌شناسی کاربردی. ۳۸(۲)، صص ۱۶۹-۱۹۰. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=128483>
- الیاس‌زاده مقدم، سید نصرالدین و ضابطیان، الهام (زمستان ۱۳۸۹). بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری مؤثر در ارتقای امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی. نشریه هنرهای زیبا. ۴۴(۲)، صص ۴۳-۵۶. بازیابی از: https://jfaup.ut.ac.ir/article_23975_0.html
- بابایی، محبوبه و حسینی، سیدمهدی (تابستان ۱۳۹۴). رابطه بین میزان پایداری به ارزش‌های دینی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر دیواندره. مطالعات علوم اجتماعی ایران. ۱۲(۴۵)، صص ۱-۲۲. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=253830>
- بهیمانی، آرزو؛ علی‌آبادی، محمد؛ سامانی، سیامک و پورنادری، حسین (بهار ۱۳۹۰). طراحی خوابگاه‌های جدید بر اساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روانشناسی محیطی. مجله روانشناسی معاصر. ۱(۱)۶، صص ۵۹-۶۸. بازیابی از: magiran.com/p1063592
- تقوایی، مسعود و حقیقت، محمود (بهار ۱۳۹۴). فضا سازی پارک‌های شهر تهران و تأثیر آن بر احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی: پارک‌های لویزان و پلیس). فصلنامه انجمن جغرافیای ایران، ۱۳(۴۴)، صص ۱۶۱-۱۸۱. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=244731>
- جعفری مهرآبادی، مریم و سجودی، مریم (تابستان ۱۳۹۴). بررسی وضعیت امنیت زنان در فضاهای شهری (نمونه موردی: پل عابر پیاده در شهر رشت). پژوهشنامه جغرافیای انتظامی. ۳(۱۰)، صص ۶۱-۸۶. بازیابی از: goo.gl/yivzJkcontent_copy Copy short URL
- خضیری عفرای، ندا؛ مظهری، محمدابراهیم و مکی نیری، ثریا (تابستان ۱۳۹۴). تدوین احکام طراحی فضای پیاده‌رو با تأکید بر افزایش امنیت شهری (مطالعه موردی: بلوار گلستان شهر اهواز). فصلنامه مطالعات شهری. ۴(۱۵)، صص ۶۹-۸۰. بازیابی از: http://urbstudies.uok.ac.ir/article_13804.html
- خواجه‌نوری، بیژن و کاوه، مهدی (پاییز و زمستان ۱۳۹۲). مطالعه رابطه بین مصرف رسانه‌ای و احساس امنیت اجتماعی. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. ۲(۲)، صص ۵۷-۷۸. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=224661>
- شربتیان، محمدحسن (بهار ۱۳۹۳). سنجش ابعاد اجتماعی و روانی احساس امنیت زنان کلانشهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن. زن و مطالعات خانواده، ۶(۲۳)، صص ۷۹-۱۰۰. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=263722>
- صنعت خواه، علیرضا (زمستان ۱۳۹۴). بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت زنان در شهر تهران. فصلنامه زن و جامعه. ۶(۴)، صص ۱۴۵-۱۶۷. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=256067>
- ضابطیان، الهام؛ بمانیان، محمدرضا و رفیعیان، مجتبی (بهار ۱۳۸۹). بررسی الگوی برنامه‌ریزی کاربری فضاهای شهری مؤثر بر افزایش امنیت زنان (نمونه موردی: بخش مرکزی شهر تهران). فصلنامه علوم اجتماعی. ۱۲(۴۸)، صص ۱۰۸-۱۴۸. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?ID=131645>
- قزایی، فریبا؛ راد جهانبانی، نفیسه و نازیلا رشیدپور (بهار و تابستان ۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری. آرمانشهر. ۳(۴)، صص ۱۷-۳۲. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=154893>
- گودرزی، مجید؛ ملایی، مریم و عبداللهی، مسعود (تابستان ۱۳۹۵). تحلیلی بر فضاهای گردشگری شهری در شهرهای جدید با

- رویکرد احساس امنیت زنان (مطالعه موردی: شهر جدید بهارستان). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. ۶(۲۲)، صص ۹۷-۱۰۸. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=274407>
- محمدی، جمال و مرادی پادوک، مریم (زمستان ۱۳۹۲). بررسی احساس امنیت زنان در مناطق مختلف شهری (نمونه موردی: مناطق ۵ و ۱۳ اصفهان). مطالعات جامعه شناختی شهری (مطالعات شهری). ۳(۹)، صص ۱۵۵-۱۷۲. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=214908>
- منعم، محمدرضا و ضرابیان، فرناز (بهار ۱۳۹۱). تأثیر طراحی فضاهای سبز حاشیة بزرگراه‌های درون‌شهری در ایجاد احساس امنیت (نمونه موردی: بزرگراه شهید همت تهران). فصلنامه آمایش محیط. ۵(۶)، صص ۱-۱۶. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=179659>
- یحیی‌زاده، حسین و خدری، بهزاد (بهار ۱۳۹۴). عوامل اجتماعی و اقتصادی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی زنان سرپرست خانوار در شهرستان مریوان. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۱۵(۵۶)، صص ۱۵۱-۱۸۴. بازیابی از: <http://fa.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?id=255050>